

Rapport over succesfactoren van loopbaanbegeleiding Aoc's, let op je LOB!

Loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) zijn nodig om het percentage ongediplomeerde uitstroom in het mbo te verminderen. Al in 2001 constateerde een onderzoekscommissie dat scholen de loopbaan van leerlingen centraal moeten stellen om het rendement te verbeteren. Toch is LOB ook nu nog niet geïntegreerd in het onderwijs. En de aoc's blijven sterk achter in de LOB-ontwikkelingen.

Medio april verscheen het rapport 'Over leerloopbanen en loopbaanleren'. Het beschrijft de resultaten van een onderzoek door Frans Meijers e.a. naar succesfactoren van LOB onder ruim 1.300 vmbo-leerlingen, 2.200 mbo-deelnemers en 160 docenten uit vmbo en mbo. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en de brancheorganisaties in het beroepsonderwijs, waaronder ook de AOC Raad. Het rapport begint met de harde feiten: rond de eeuwwisseling heeft mbo 1 en 2 44 procent ongediplomeerde uitval en mbo 3 en 4 34 procent. De meesten van deze uitvallers verlaten het onderwijs definitief en betreden dus zonder startkwalificatie de arbeidsmarkt. In 2001 constateert de commissie Boekhoud dat het centraal stellen van de loopbaan in het beroepsonderwijs een voorwaarde is voor rendementsverbetering. En in de jaren erna wordt die constatering door de maatschappelijke ontwikkelingen alleen maar meer bevestigd. Blijvend goed

Wat zijn loopbaancompetenties en arbeidsidentiteit?

Het rapport geeft de volgende definities:

"Onder *loopbaancompetenties* verstaan we de vaardigheid om over de eigen motieven en kwaliteiten na te denken, om via het verkennen van mogelijkheden en het daadwerkelijk sturen van de eigen leerprocessen aan de loopbaan vorm te geven en om te netwerken."

"Onder *arbeidsidentiteit* verstaan we de zekerheid die iemand heeft over zichzelf, de opleiding, de toekomst en het zelfvertrouwen dat hij hieraan ontleent."

Voor beide is een loopbaangerichte leeromgeving nodig, een school die loopbaanleren nastreeft met behulp van een reflexieve, op de loopbaan gerichte dialoog over concrete ervaringen, die bij voorkeur zijn opgedaan in een vraaggestuurde en praktijkgerichte context.

Dit zijn de kenmerken van een loopbaangerichte leeromgeving:

- veel contacten tussen leerlingen en de echte beroepspraktijk
- het belang en nut daarvan wordt zichtbaar gemaakt
- er is communicatie met de leerlingen over het belang van beroepsactiviteiten, zowel in algemene zin als voor de leerling persoonlijk
- er is goede coaching, maar ook eigen verantwoordelijkheid van de leerlingen met betrekking tot het maken van keuzes
- er zijn ervaren beroepsbeoefenaars beschikbaar als rol- en gedragsmodel

leren kiezen wordt voor leerlingen steeds meer letterlijk van levensbelang. En om tot een zekere mate van zelfsturing te kunnen komen, is enerzijds concrete kennis over beroepsmogelijkheden nodig, maar anderzijds ook en vooral zelfkennis en zelfreflectie.

Prullenbakmodel

Niet lang na Boekhoud wees ook de evaluatie van de Axis-projecten in het technisch beroepsonderwijs op het belang van LOB. De meeste leerlingen in vmbo en mbo blijken nog nauwelijks te weten wat ze willen, ondanks het feit dat ze in

het mbo al wel een vakrichting kiezen. Recenter laat de JOB-monitor (eind 2005) zien dat de tevredenheid van leerlingen over de begeleiding tijdens hun studie, hun BPV en de opvang bij persoonlijke problemen grotendeels neutraal dan wel negatief is. "Een volstrekt onvoldoende score voor onderwijs dat pretendeert de loopbaan van de leerlingen centraal te stellen", constateren Meijers en zijn onderzoekers. Teverdener zijn de leerlingen in de monitor over de begeleiding door praktijkopleiders, en ook de praktijkopleiders zelf zijn tevreden over de aandacht

die ze geven aan hun stagiaires. Het loopbaanlerenonderzoek nuanceert deze tevredenheid echter: praktijkopleiders praten wel met stagiaires over hun werk en over hoe ze in het bedrijf meedraaien, maar in de regel niet vanuit het loopbaanperspectief van de leerling. Hetzelfde geldt voor de stagebegeleiding vanuit de school.

Het rapport van Meijers beschrijft verder op welke punten de huidige LOB-ontwikkelingen nog tekort schieten. "Er kan nog niet gezegd worden dat de loopbaan van leerlingen in het onderwijs centraal staat; daarvoor is er nog te

veel sprake van ad hoc initiatieven en worden er te weinig structurele veranderingen doorgevoerd." En: "door managers wordt vaak een mooier beeld geschetst dan in de praktijk te zien is."

Opvallende vermelding in het rapport is dat LOB-ontwikkelingen vooral achterblijven op de aoc's.: "Over het algemeen wordt er op aoc's slechts gebruik gemaakt van een decaan, welke ver van de leerlingen staat." Loopbaangesprekken in het mbo vinden meestal alleen plaats bij studieproblemen of wanneer een verkeerde keuze is gemaakt. Met leerlingen met wie het goed lijkt te gaan, worden

Margo Vliegthart, voorzitter van de Bve Raad en van de samenwerkende brancheorganisaties, overhandigt het rapport 'Over leerloopbanen en loopbaanleren' aan Mark Rutte van OCW

weinig tot geen gesprekken gevoerd. "Ze hebben toch al gekozen?" zeggen mbo-docenten. "Ze weten dus al wat ze willen en hebben daar geen begeleiding bij nodig. Alleen in probleemgevallen." Voor de docenten is LOB een eenmalige keuze, geen leerproces.

Docenten van niveau 1- en 2-opleidingen zeggen dat leerlingen van een laag niveau niet kunnen reflecteren en zich-

zelf niet kunnen sturen. “Daardoor voeren ze als vanzelfsprekend vooral monologen met die leerlingen.” Het vmbo kent alleen in de onderbouw een schoolbreed LOB-beleid, maar ook daar zijn de begeleidingsgesprekken – vaak klassikaal – vooral monologisch en aanbodgestuurd. Decanen zeggen dat ze hun leerlingen stimuleren tot het maken van weloverwogen keuzes voor een vervolgopleiding. Het onderzoek van Meijers geeft ook hier weer een ander beeld: leerlingen kiezen vaak zonder een duidelijk inhoudelijk beroepsbeeld te hebben. Een kwart van hen kiest bovendien volgens het ‘prullenbakmodel’: “dit niet, dat niet, dan dat maar.” Invloed op hun keuzes blijken vooral ouders of vrienden te hebben, maar vaak ook niemand. Ondervraagde stakers en switchers van de Haagse Hogeschool geven aan dat hun verwachtingen niet stroken met de werkelijkheid van de opleiding. Zelfs hbo-studenten blijken dus nog opleidingskeuzes te maken zonder een duidelijk beeld van studie-inhoud of beroepenveld te hebben. De ontwikkeling van een goede LOB staat duidelijk nog in de kinderschoenen, constateren de onderzoekers. Dat geldt voor de hele beroepskolom.

Loopbaandialoog

Een goede studie- of beroepskeuze maken gaat niet vanzelf en is zeker niet eenmalig, benadrukken de onderzoekers. Het is een leerproces waarin leerlingen loopbaancompetenties en een arbeidsidentiteit moeten ontwikkelen. Daarvoor moet het onderwijs een loopbaangerichte leeromgeving creëren. Een eerste vereiste is reflectie, zowel over de eigen motieven als over de eigen kwaliteiten. Die reflectie ontstaat vooral door gesprekken op school en in de praktijk. Methodes voor loopbaanbegeleiding en het gebruik van een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) kunnen daar hulpmiddelen bij zijn. Daarnaast moeten leerlingen ook de competenties loopbaanvorming en netwerken ontwikkelen. Die ontstaan vooral door veel praktijkervaring en loopbaangerichte gesprekken daarover. Naarmate er op school en in de praktijk meer loopbaangesprekken zijn gevoerd, blijken leerlingen hun competenties beter in te zetten in de praktijk. Ook voor de ontwikkeling van identiteit is het voeren van loopbaandialogen van belang. Die loopbaangesprekken en de identiteitsontwikkeling blijken beide

veel bij te dragen aan de leermotivatie van leerlingen.

LOB-winst

Een goede LOB, met als centraal element de loopbaandialoog op school en in de praktijk, kan volgens de onderzoekers veel opleveren. Meer leermotivatie, een betere keuzekwaliteit en meer tevredenheid achteraf over de gemaakte keuzes. En voor wat betreft de uitvaldreiging geldt dat die minder wordt naarmate de arbeidsidentiteit toeneemt. Alle redenen dus om LOB de aandacht te geven die het verdient. Maar misschien verwoordt onderzoeker Frans Meijers de grootste LOB-winst in de inleiding van het onderzoek: “Als alle docenten open zouden kunnen communiceren met elkaar en met de leerlingen, dan zou het onderwijs onvergelijkbaar veel leuker zijn.”

Het rapport ‘Over leerloopbanen en loopbaanleren’ is te downloaden van de website www.bveraad.nl. Gedrukte versies à 10 euro zijn te bestellen via Het Platform Beroeps Onderwijs: www.HPBO.nl. □